

Dit boek werd gerealiseerd door

AL LANK AA

De Vereniging ter Bevordering van het Origineel
Zeels

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar
gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

INHOUD

Voorwoord	4
Zeels Lexicon	9
Zeelse uitdrukkingen	166
Zele en zijn Bargoens	184
Nederlands-Bargoens	187
Jelle en Mietje (toneelstuk)	211
Bargoens-Nederlands	216

VOORWOORD

ALLEEN EEN DOM VOLK vergeet zijn taal.

Het is nog niet zolang geleden dat dialect spreken niet meer 'correct' was. Het was de tijd van het ABN, het Algemeen Beschaafd Nederlands, een naam die liet vermoeden dat dialect spreken niet beschaafd was. Het was de tijd dat de meester, op de speelplaats van vele scholen, gromde als hij hier of daar in een hoekje nog een sappig woordje dialect kon horen.

Gelukkig is die tijd voorbij.

HET ABN WERD AN en aan vele universiteiten wordt dialect grondig bestudeerd. Momenteel is het zelfs trendy om met dialect bezig te zijn, het dialect wordt gekoesterd als een waardevol stukje antiek. Dialect is dan Nederlands met een mooie 'patine', verkregen door langdurig gebruik.

Het hart van de woordenschat van elk dialect wordt gevormd door de idiomen, de zegswijzen en de plastische omschrijvingen van moeilijk onder woorden te brengen begrippen. Daar moet dus voldoende aandacht aan besteed worden. We spreken dan over 'Zeels voor gevorderden'.

TWEE BOEKEN GELEDEN, met 'Een Afel Zilse Woord'n', deden we een eerste poging om het Zeelse dialect van uitsterven te vrijwaren. We verzamelden zo'n achthonderd echt Zeelse woorden. In ons vorig boek, 'Tusse Keizerz en den Bookammer' zochten we naar gespecialiseerde woordenschat, eigen aan vele stielen. Wat er verteld werd door de smid, bij de beenhouwer of op de boerderij kon je in dit boek aan de weet komen.

DRIEMAAL IS SCHEEPSRECHT en daarom is er deze nieuwe uitgave. Ze is er gekomen op vraag van vele Zelenaars. Zeker de laatste maanden bereikten ons langs vele wegen - rechtstreeks, via boekhandels of met e-mails - vragen naar een uitgebreid, degelijk Zeels woordenboek.

Dat heb je nu in handen.

IN HET EERSTE DEEL is de verzamelde en sterk uitgebreide woordenlijst van de twee vorige boeken opgenomen. Ongeveer dertienhonderd Zeelse woorden, alfabetisch gerangschikt met vertaling en een contextzin, geven een behoorlijk idee van de taal.

In het tweede deel staan zo'n tweehonderd idiomen. Het zijn typisch Zeelse omschrijvingen van allerlei begrippen. Misschien zelfs meer dan de woordenschat typeren ze het mooie Zeels. Je kan ze moeilijk rangschikken, zelfs niet per onderwerp, maar waar je ook begint te lezen, je vindt altijd een aantal hele leuke zegswijzen.

Zeles en zijn dieventaal

OVER BIJNA GANS EUROPA werd vroeger een soort dieventaal gesproken die algemeen als Bargoens werd omschreven. Toch lijkt dat Bargoens op een speciale manier aan Zeles gekoppeld te zijn. Zelfs in uitvoerige studies over die taal, die nog niet zolang geleden in Nederland werden gepubliceerd, krijgt het Zeelse Bargoens een speciaal en uitgebreid hoofdstuk.

ER ZIJN TWEE REDENEN waarom het 'Brieggade', het Zeelse Bargoens, zo uniek is. Eerst en vooral werd dat Bargoens in Zeles tot rond 1830 dagelijks gesproken door de gewone mensen van enkele wijken zoals de Kouter en de Zandberg. Elders in Europa was de taal herleid tot enkele zinnen en woorden die tussen gelijkgestemden gebruikt werden (op café of als er vreemden aanwezig waren).

Er werden dan ook stukjes literatuur in het Bargoens geschreven. Velen kennen het 'Dagboek van Jan Praet' van Honoré Staes, de 'Parabel van de Verloren Zoon', genoteerd door prof. Jan Courtmans in 1842, maar er is ook een toneelstuk, 'Ne Knul en een Gieëze' in het Zeelse Bargoens geschreven. En ook dat is uniek.

IN HET DERDE DEEL van dit boek besteden we dan ook veel aandacht aan het Zeelse Bargoens. Naast een omvangrijke woordenlijst hebben we ook een stukje literatuur, oorspronkelijk in het Bargoens geschreven, opgenomen. Je kan vaststellen dat het Zeelse dialect nauw verbonden is met het Bargoens. Zeels en Bargoens hebben mekaar zeker beïnvloed.

De afspraken

VERMITS HET DIALECT een gesproken taal is, bestaan er geen spellingsregels. Als algemene regel zijn de woorden klanknabootsend neergeschreven, maar niet met fonetische tekens. Het verdubbelen van de medeklinker na een gesloten lettergreep wordt in acht genomen. De 'd' of 't' op het einde van een (werk)woord hangt af van de uitspraak in het geheel van de zin. Daar sommige Zeelse klanken met de bestaande uitspraakregels niet neer te schrijven zijn, hebben we voor onszelf enkele afspraken gemaakt.

eie	weierelt (wereld)
ei	meiss'n (meid)
ij	bijze (schommel)
zj spreekt men uit als in	abbazjoer (lampekap)
sj	sjiekke (kauwgom)
ue	uek (ook)
ieë	vrieët (vreselijk)
oeë	zoeën (koken)
oa	droat (draad)

Het is echter, zoals in het Nederlands, niet mogelijk alle klanken weer te geven. De uitspraak moet dan afgeleid worden uit de betekenis van het woord in de zin.

OMDAT DE UITSPRAAK van de Bargoense woorden met Zeelse klanken gebeurt, hebben we voor de schrijfwijze van deze woorden dezelfde afspraken gehanteerd.

IN DIT LEXICON worden de Zeelse woorden alfabetisch gerangschikt. Van elk woord vind je de Nederlandse omschrijving of het synoniem. Om de betekenis van de woorden nog meer te verduidelijken volgt telkens een - in het Zeels geschreven - zin. We hopen met deze zinnen de kleurrijkheid en de rijkdom van het Zeels op een sappige manier te illustreren. Ook hebben we getracht om via die zinnen een stukje van de sfeer, die vroeger in een dorp heerste, weer te geven.

NATUURLIJK HEBBEN WE dit boek niet alleen gemaakt. Tientallen Zelenaars – via onze website zelfs vanuit het buitenland – bezorgden ons Zeelse en Bargoense woorden. We zijn hen echt heel dankbaar. Zonder hen was er geen boek.

Maar ook Steve Michiels is voor ons een vaste waarde. Telkens wij een boek maken, is hij bereid daar prachtige illustraties bij te tekenen die aan het boek een echte meerwaarde geven. In dit boek kijken we met veel plezier terug naar enkele tekeningen gemaakt in 1996, maar het zijn de nieuwe illustraties die de kracht van Steve's humor vandaag bewijzen.

WE ZIJN ER ONS VAN BEWUST dat dit lexicon niet alle Zeelse woorden en idiomen bevat. Het is een momentopname van een nog steeds groeiende woordenlijst die nooit volledig zal zijn. We hopen wel dat

we met dit boek een bijdrage geleverd hebben aan het collectieve geheugen van de Zelenaars. Want Zelenaars zijn een volkje dat zichzelf niet wil vergeten, dat zijn taal niet wil vergeten.

maart, 2004

Roland De Beule, Karel Van Malderen